

a maga szervezete szövevényes voltánál fogva csak komplikált módon, házivizsgálat és fegyelmi eljárás lefolytatása után tudja létrehozni a maga akaratelhatározását. Ez a döntés és a korábbi hasonló döntések figyelemreméltóak azért, mert bizonyos fokig áthidalást képeznek a közjog és magánjog, az anyagi és eljárási jog között. A magánjog még ma, a nagyüzemek korszakában is, prima vista az egyes emberre, annak könnyen áttekinthető kis üzemére van szabva. Ebből a kiindulópontból ered a magánjog egyik alaptétele, az azonnali nyilatkozattétel kötelezettsége, legyen akár ajánlat elfogadásáról, áru kifogásolásáról vagy hűtlen alkalmazott eltávolításáról szó. Ezzel szemben a közjog kiindulópontja: a bonyolult hatósági organizáció, amelyet éppen komplikáltságánál fogva azonnali intézkedésre kötelezni nem lehet; a közjogi személy szerződést nem ajánlatnak nyombani elfogadásával köt meg, hanem a közszállítási szabályzat által előírt körülményes módon és a hűtlen közalkalmazott eltávolítása sem azonnali felmondással, hanem perrendszerű fegyelmi eljárással történik. Már most vannak magánjogi üzemek is, amelyek terjedelme, sőt szervezete és ügyvitele is a közjogi testületekéhez hasonló, amelyeknél tehát a tények megállapítása és a következmények levonása csak a közjogi testületekéhez hasonló eljárás során történhetik. Épp ezeknek az inkonvenienchiáknak az elhárítása végett szokta kikötni a szolgáltatási szerződés a fegyelmi eljárást, amely esetben azután az eljárás átközjogiasítása a magánjogi szerződés erejénél fogva történik meg. A fenti eset azért figyelemreméltó, mert a munkaadónak még a fegyelmi eljáráson felül a házi vizsgálat lefolytatásához is jogot ad. A konstrukció dogmatikus érdekessége az, amely a jelen soroknak elsősorban tárgya és így nyitva hagyván azt a kérdést, vajjon az adott esetben az alkalmazottnak túlhosszú ideig való bizonytalanságban tartása méltányos volt-e.

A korábbi gyakorlatból hasonló döntések: A debreceni tábla P. II. 328/1928. sz. ítélete szerint (JH. 1928. 1162.) az elbocsátásnak öt nap múlva való közzélése sportszövetkezetnél nem elkésett, mivel a munkaadó szervezeti szabályok szerint működő jogi személy lévén, a felmondás kérdésében eljárni hivatott szervnek az előzmények felderítésére, az ügy letárgyalására és eldöntésére az említett időre szüksége volt. Ugyanez a bíróság P. I. 2036/1927. sz. ítéletében (u.-o. 264.) nem tartja elkésettnek azt a fegyelmi eljárást, amely a rendőrségi nyomozás eredményét bevárta.

Dr. Vági József.

Az aranykoronáról szóló életbiztosítások. Pénzünk elértéktelepedése idején, a régi papirkoronás világban, de még később is, a stabilizáció és pengőátszámítás korában, tömegesen kötöttek aranykoronára szóló életbiztosításokat. Az aranykorona 1927. január 1.; a kötelező pengőszámítás előtt sem volt kurrens pénznem, tehát meg kellett határozni az aranykoronának az országos pénznemre — papirkoronára vagy pengőre — való átszámításának a módját. A biztosítási szerződések, talán kivétel nélkül, az északamerikai dolláron való átszámítást kötötték ki a kölcsönös tartozások teljesítésénél. A biztosítási szerződések „külön

feltételei" tartalmazzák rendszerint az aranykoronáról kiállított kötvényekben szereplő „aranykorona" közelebbi meghatározását. A szokásos külön feltételek a következők:

„1. A biztosított a jelen biztosítási jogügyletnél aranykoronában megállapított díjat választása szerint csakis effektív U. S. A. dollárban vagy az U. S. A. dollárnak a díjfizetés napját megelőzőleg a Magyar Nemzeti Bank által megállapított, illetve annak helyébe lépő hivatalos szerv által utoljára jegyzett árfolyamon átszámítva, magyar pengőben egyenlítheti ki."

„2. A társaság választása szerint csakis effektív U. S. A. dollárban avagy a fentemlített módon történő átszámítás mellett magyar pengőben teljesíti fizetési kötelezettségét."

„3. A fizetésre kötelezett fél választása a másik félre kötelező."

„4. Egy aranykorona a jelen biztosítási jogügylet szempontjából mindenkor $\frac{1}{5}$ azaz egyötöd U. S. A. dollárnak számítandó."

„5. Per esetén a kereset a mindenkori felperes választása szerint csakis U. S. A. dollárra, vagy az 1. pontban említett módozaton történt átszámítás mellett magyar pengőre indítható meg."

Valójában a felek mindig effektív papirkoronát vagy pengőt fizettek.

1933/34. években a megingathatatlanak vélt dollár árfolyama esni, majd zuhanni kezdett és régi értékének mintegy 40% -át elvesztette.

A biztosítók arra az álláspontra helyezkedtek, hogy valójában dollárbiztosításokról van szó és a biztosítási díjakat dollárparitáson átszámítva, tehát csökkentett összegben inkasszálták. Vagyis kiszámították, hogy az aranykoronában meghatározott biztosítási díj — öttel elosztva — hány dollárnak felel meg és a dollárösszeget azután az esedékességet megelőző nap hivatalos árfolyamán számították vissza pengőre. A biztosítottak nagy része azt sem tudta, hogy mi történik. Megjelent a díjbeszedő és a fél fizetett annyit, amennyit a vállalat tőle kért. Voltak vállalatok, amelyeknek nyugtái ugyanolyan aranykorona összegekről szóltak, midőn az aranykoronát 116 fillérrel számították, mint a későbbi nyugták, amelyekben a dolláresés folytán az aranykoronát 65 fillérrel számították, de ezt soha a nyugtán fel nem tüntették. A nyugta külsőleg változatlan; magyar aranykoronáról szól és belőle meg nem állapítható, hogy a fél valóságban mennyi pengőt fizetett érte.

A káreset bekövetkeztekor pedig a biztosítási aranykorona összeget is dollárparitáson számították és nem egyszer 3.35—3.40-es dollárkurzuson likvidálták a kárt. Megesett tehát, hogy a fél már csaknem teljes összegben 5.72-es dollár, helyesebben 1.16-os aranykorona árfolyamon fizette be a biztosított tőkét és a vállalat a káreset bekövetkeztekor vagy elérés esetén 3.35-ös dollárkurzuson fizetett.

Ezek a biztosítások legutóbb a kir. Kúriát is foglalkoztatták, amely elvi jelentőségű ítéletében kimondotta, hogy az ilyen biztosításoknál a felek kölcsönösen aranykorona alapon kötele-

sek kötelezettségeiket teljesíteni és a dolláron keresztül való átszámítás alkalmazhatatlan.

A biztosítók ragaszkodtak a díjaknak dollárparitáson való fizetéséhez. Aranykorona alapon átszámított díjfizetést el sem fogadtak. Ebből származott az első nagyjelentőségű per.

A biztosított fél a díjat, postacsekk útján, a dolláresés után is változatlan összegben fizette. A biztosító csak a csökkent értékű dollár paritásának megfelelő összeget tartotta meg, míg a különbözetet a félnek visszautalta. A biztosított megállapítási pert indított a vállalat ellen, mondván, hogy ilyen tényállás mellett bizonytalanná vált, hogy a 20,000 aranykoronás életbiztosítása után az esedékességkor neki vagy a kedvezményezettnek milyen átszámítási mód mellett jár majd a biztosítási összeg. Ő a maga részéről mindig aranykorona alapon teljesített és nem az ő hibája, ha a biztosító a dolláresés miatt az általa legutóbb befizetett díj jelentős részét neki visszautalta. Elsőfokon a biztosított felperes pereszes lett. Fellebbezés folytán az ügy a budapesti törvényszék Ujhelyi tanácsa elé került, amely 35 Pf. 12,216/1934/7. sz. ítéletében igen figyelemreméltó, alapos jogászi érveléssel adott felperesnek igazat. A Kúria P. VII. 140/1935. sz. ítéletében lényegileg elfogadja a törvényszék ítéletét. A Kúria megállapítja, hogy az alapulfekvő biztosítási kötvényben aranykoronában meghatározott biztosítási összeg és az ugyancsak aranykoronában meghatározott biztosítási díjak az aranykorona értékének megfelelő pengőösszegben, illetve esetleg ennek helyébe lépő országos pénznemben fizetendők.

A Kúria álláspontja szerint az aranykorona kikötésével a felek a pénzürték ingadozásától kívánták kölcsönös kötelezettségeiket függetleníteni. A fokozott valutastabilitás célját kívánta szolgálni az aranykoronának a dolláron keresztül történő átszámításának a kikötése is. A köznap tapasztalat szerint a biztosítási szerződés megkötésének idejében, már hosszú idő óta az északamerikai dollár volt a legstabilabb pénznem. A bíróság szerint a kirovó pénznem az aranykorona, amit az is bizonyít, hogy a kötvényben elsősorban aranykorona összegek szerepelnek és csak a teljesítésnél lerovandó pénzüsszeg szempontjából rendelkeztek a dollárra való átszámítás felől.

Közben a dollár letért az aranyalapról és rendkívüli mértékben devalválódott. Ezért az aranykorona és dollár értékaránya, amelyet a felek a szerződés kötésénél, mint a teljesítendő kötelezettség meghatározott tartalmának állandóságát biztosító arányt tartották szem előtt, rendkívüli mértékben megváltozott. Tehát a kötelelem lerovásánál 5 aranykorona egyenlő 1 dollárral, átszámítási mód alkalmazhatatlanná vált. Nem változtat ezen az a körülmény sem, hogy a szerződés megkötésének idejében a pengőértékről szóló 1925. évi XXXV. t.-c. már hatályban volt és határozott intézkedést tartalmazott az aranykoronának pengőre való átszámítására vonatkozóan és így esetleg felesleges volt a lerovó pénznemnek a dollár közbeiktatásával való meghatározása. A Kúria megítélése szerint 1927.-ben a pénz állandósága kérdésében való bizalmatlanság közepette a dollár iránt nyilvánult meg oly bizalom, hogy ahhoz általában a „rendítke-

tetlen értékállandóság hite" füződött és csak ezért állapotok meg a felek a dolláron keresztül való átszámításban. „Szükségkép megfelel a felek ügyleti célzatának az is, ha az aranykoronának, mint a kötelezettség kirovó mértékének meghagyása mellett a teljesítés az aranykorona értékének országos pénznemre, a vásárló erő szempontjából értékállandóságot mutató pengőre való átszámítása mellett történik.”

Rámutat az ítélet arra, hogy a szerződésnek a Kt. 326. §. és a Vt. 37. §.-ának segítségével történő értelmezése is ugyanerre az eredményre vezet.

A közigazgatási jog és a magánjognak egy kollízióját is el kellett dönteni. Az alperes biztosító intézet védekezésében arra is hivatkozott, hogy a 196/1923. M. E. sz. rendelet 13. §. c) pontja értelmében, a külföldi pénznemben meghatározott életbiztosítási összeg díjtartaléka ugyanolyan pénznemben helyezendő el. A rendeleti jogszabály által a biztosítókra kényszerített dollárkötvények és dollár is devalválódtak, tehát ők nem viselhetik egyedül a pénzromlás veszélyét. A Kúria szerint a díjtartalék rendeltetése az, hogy a biztosítási szerződések alapján teljesítendő kötelezettségek fedezetül szolgáljon. Így a díjtartalék a biztosítottak érdekét szolgálja és ezért annak céljával ellenkező az, ha a díjtartalékban beálló veszteség a biztosítottak hátrányával járna. Ha a díjtartalék csökkenése a biztosítottat érinthetné, ennek az volna a következménye, hogy a biztosító a biztosítási összeg leszállításával a kockázatát egyoldaluan csökkentené. Ez pedig a biztosítási ügylet lényegével összeegyeztethetetlen.

Teljesen hasonló gondolatmeneten épül fel a Kúriának P. VII. 5299/1934/12. sz. ítélete is. A tényállás tekintetében az előbbi per tényállásával szemben csupán annyi az eltérés, hogy a fél dollárparitáson csökkentett díjat fizetett és csupán később indított megállapítási pert. Az ítéletből kivehetően tehát a csökkentett díjfizetés ténye az aranykorona kötelmen mit sem változtat, mert a biztosítási szerződés tartalmát *facto concludente* megváltoztatni nem lehet.

Egy kötvényvisszavásárlási perben a budapesti kir. tvszék 16. P. 33.468/1934/6. sz., a kir. ítélőtábla által jogerőre emelt, ítéletében ugyancsak marasztalta alperest 1.16-os árfolyamon számított aranykorona megfizetésére.

Az előbb ismertetett esetekben bíróságaink a feleknek a szerződéskötés kori akaratát tették vizsgálat tárgyává és minden esetben arra a következtetésre jutottak, hogy a felek szándéka a kötelezettségek stabilitása, fixirozása volt és soha nem irányult dollárspekulációra. Ha a biztonsági értékmérő — a dollár — elvesztí fixirozó szerepét, ez csak azt jelenti, hogy az aranykoronának kurrens pénznemre való átszámításánál nem alkalmazható, de az aranykorona értékelésére befolyással nem bír. Legfeljebb más, megfelelőbb átszámítási módot kell alkalmazni. Erre az átszámítási módra pedig jelenleg az 1925. évi XXXV. t.-c. 25. §-a törvényes intézkedést tartalmaz.

Bíróságainknak az aranykorona-dollár biztosításoknál elfoglalt álláspontja nem valorizáció. A valorizáció célja, hogy

a pénz értékében beálló csökkenést nagyobb összegű pénz fizetésével egyenlítő ki. Az aranykoronára kiállított biztosítási kötvénye alapján a fél ma ugyanannyi pengőt kap, mint kapott volna a dollárnak az aranyalapról való letérése és elértéktelenedése előtt. A bíróság a szerződésértelmezés szabályainak segítségével csupán a kötelelem valódi tartalmát állapította meg.

A magyar judikatura, ahol csak lehet, lényegtelennek tekint a dollár értékelésében a washingtoni törvény következtében beállott változásokat és belföldi felek között a marasztalást rendszerint a dollárnak a szerződéskötés kori értékében állapítja meg. Ez a helyes elv érvényesül logikusan a biztosításoknál is.

Dr. Grossmann László.

Igényperben hozott idézést feloldó végzés után új kereset. A Pp. 439. §-a szerint az idézést feloldó végzés ellen igazolásnak helye nincs, de a felperes kérheti az idézés ismétlését. Igényperben azonban az Ét. 46. §-a szerint idézés ismétlésének sincs helye. Ha tehát igényperben a perfelvételi tárgyaláson a felperes mulasztása következtében az alperes kérelmére az idézés feloldatik, úgy a mulasztás orvoslása ki van zárva. Egész más lapra tartozik az, hogy az idézést feloldó végzés ellen felfolyamodásnak van helye, — és pedig Magyary szerint (Polgári perjog 515. o.) csak a költségben marasztaló része ellen, épp ezért az idézést feloldó végzés szerinte a feloldást tartalmazó részben azonnal jogerőre emelkedik. Kovács Marczell szerint viszont (a Pp. magyarázata 926. o.) felfolyamodásnak a költség kérdésén kívül helye van annak a kérdésében is, hogy a mulasztás tényleg fennforgott-e, vagy hogy az alperes kérelme nélkül történt-e az idézés feloldása. Akár Magyary, akár Kovács álláspontját fogadjuk el, az idézést feloldó végzés ellen benyújtott felfolyamodás jogorvoslati körét illetőleg, — az biztos, hogy az igényperben történt tényleges mulasztás esetén a felfolyamodás sem nyújt lehetőséget a per érdemi folytatására és elbírálására.

Az igényperben a felperesi mulasztás orvosolhatatlanságának a következményeképpen az a gyakorlat alakult ki, hogy a felperes idézés feloldása esetén új keresetet nyújt be. Az elsőfokú bíróságok a második kereset megindítását kivétel nélkül perrendszerünek fogadják el, mert az idézés feloldása nem a kereset érdemleges elutasítása, hanem csak feloldás (absolutio ab instantia), tehát ítélt dolgot nem létesít és így a második per lefolytatásának akadálya nincs.

Ezzel szemben az igényperben idézés feloldása után új kereset benyújtásának megengedettséget vitatja a budapesti kir. Törvényszék 24-es számú fellebbezési tanácsa, a 24. Pf. 3189/1935. számú másodfokú ítéletében:

„Az Ét. 46. §-a értelmében igényperben az igénylő az idézés ismétlését nem kérheti és perújítással sem élhet. Ezen szigorú megszorító rendelkezések nyilvánvaló kijátszására vezetne, ha a perfelvételi tárgyalást elmulasztó felperes az idézés ismétlésének kérése